

Особистісно орієнтований підхід у науково-методичній роботі в процесі підготовки майбутнього педагога

Романа Михайлишин

Інтеграція України до Європейського та світового освітнього простору зумовлюють необхідність розв'язання ряду проблем щодо концептуального переосмислення та модернізації професійно-педагогічної освіти в цілому.

Перетворення, які відбуваються в економічному, політичному, соціальному житті нашої країни, зумовлюють потребу в діяльнісних, творчо мислячих фахівцях, здатних самостійно визначати й вирішувати завдання в нестандартних ситуаціях професійної сфери.

Національна доктрина розвитку освіти України ставить головною метою сучасної освіти створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства.

Вектор національної системи освіти спрямовується у площину цінностей особистісного розвитку, реалізації ідей гуманістичної педагогіки у навчально-виховному процесі.

У працях філософів і педагогів велика увага приділяється соціальному та культурному середовищу, що сприяє розвитку індивідуальності, духовності та моральності. Особистісно орієнтована освіта й виховання значно активізували пошуки вітчизняних та зарубіжних учених у галузі підвищення майстерності педагогічних кадрів. Зокрема, всебічно досліджуються проблеми підготовки педагога до здійснення особистісно орієнтованого навчання і виховання (І.Бех, О.Киричук, Г. Селевка, І. Якиманська та ін.); формування особистості творчого вчителя як необхідної умови особистісно орієнтованого виховання (В. Андреев, І.Зязюн, В.Кан-Калик, М.Лазарев, Н.Нікандров, Н.Посталюк, М.Томашнік, С.Сисоєва); застосування активних форм і методів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (Т.Бесіда, Б. Борковський, Т. Дем'янюк, О. Ісаєва, В. Паламарчук, О.Ярошенко та ін).

Проблемам формування і розвитку особистості вчителя присвячені роботи І.Беха, В.Браже, С. Верхилівського, Р.Ісламшина, В.Кричевського, Б.Ковальчук, І.Комарової, З.Нікітіна й ін.

Активна увага дослідників приділена проблемам удосконалення педагогічних технологій, що розглядаються у працях В.Беспалька, Г.Ібрагімова, М.Кларіна, М. Махмутова, Г.Селевка, М.Чотанова та ін.

Аспекти підвищення професійної компетентності в системі безперервної педагогічної освіти розглянуті у дослідженнях Е.Белозерцева, С.Вертловського, Б. Гертунського, В.Дубініної, Е.Шиянова та ін.

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні на основі особистісно орієнтованого підходу виникла потреба у суттєвих науково обґрунтованих змінах у роботі з педагогічними кадрами. Вони за своєю сутністю і спрямованістю мають відповідати гуманізації та демократизації навчально-виховного процесу.

Дослідження теоретико-методологічних аспектів доводять, що в умовах особистісно орієнтованої освіти і виховання педагог покликаний експериментувати, здійснювати творчий пошук оригінальних, нестандартних підходів до вирішення різноманітних виховних проблем.

В.Сухомлинський наголошував, що «найважливіша умова успішної роботи закладу – це багате інтелектуальне життя педагогічного колективу, допитливість, інтерес до нового в науці, постійне інтелектуальне зростання, удосконалення». Продуктом творчого пошуку можуть бути нові навчально-виховні технології, оригінальні педагогічні ідеї, сучасні методи, прийоми, засоби і форми організації активної діяльності вихованців.

Надання педагогам свободи творчого вибору активних форм, видів діяльності, методів особистісно орієнтованого навчання та виховання принципово змінює підходи до організації системи науково-методичної роботи. Вона має передбачити підготовку компетентного, професійно й особистісно розвиненого педагога, здатного до творчих, нестандартних рішень, готового до роботи в умовах особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу.

Науково-методична робота за визначенням М. Поташика це: «Цілісна, ґрунтована на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду і на конкретному аналізі навчально-виховного процесу система взаємопов'язаних дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагога, на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а у підсумку – на розвиток і досягнення позитивних результатів навчально-виховного процесу, оптимального рівня навчання, виховання та розвитку».

Методична робота, вважають науковці є:

- ✓ структурною ланкою системи безперервної освіти (Б.С.Гершунський);
- ✓ складовою післядипломної педагогічної освіти (В.Дивак);
- ✓ формою вивчення та впровадження досягнень науки, передового педагогічного досвіду (І.П.Жерносек).

Аспекти організації науково-методичної роботи, зокрема, напрями, зміст, технології, форми, висвітлюють у своїх наукових працях Ю.Бабанський,

Н.Ващенко, Г.Данилова, І.Жерсоняк, А.Зєвіна, І.Зязюн, А.Єрмола, С.Крисюк, М.Красовський, О.Моїсєєв, М.Поташник, Б.Тевлін, Т.Шамова та ін.

В умовах особистісно орієнтованого підходу педагог – це суб'єкт спільної з вихованцем міжособистісної, суб'єкт – суб'єктивної взаємодії, спрямованої на створення соціокультурного середовища для саморозвитку і самовстановлення особистості вихованця як суб'єкта активної діяльності та суспільних відносин, здатного до самовизначення, самореалізації і самовдосконалення. У цій взаємодії роль педагога є пріоритетною завдяки вже сформованій у нього системі загальнолюдських і національних цінностей, позитивного досвіду суспільного життя і діяльності.

У суб'єкт–суб'єктній, міжособистісній взаємодії позиція педагога, його професійні та особистісні якості – найважливіший інструмент залучення студентів до системи загальнолюдських та національних цінностей, його особистісного становлення.

В освітньо-педагогічному просторі взаємодіють науковий і методичний аспекти педагогічної праці, що актуалізують необхідність створення в навчально-освітніх закладах науково-методичного середовища, яке має забезпечити умови не тільки для засвоєння студентами теоретичних знань, але й оволодіння способами науково-методичної діяльності.

Науково-методичне середовище – це сукупність умов, що забезпечують результативність професійного зростання, оволодіння науково-методичними цінностями педагогічної діяльності на основі взаємодії, співробітництва та співтворчості учасників педагогічного процесу, які стимулюють професійне становлення студентів та їхню готовність до створення атмосфери наукового пошуку в навчальному закладі, розроблення авторських програм і проектів, науково-методичного забезпечення освітнього процесу.

Науково-методичне середовище педагогічного закладу активізує думку студента, допомагає визначити свій шлях науково-методичних рішень, організувати навчально-виховний процес як заняття-роздуми, заняття-дослідження, заняття творчих думок.

Науково-методичне середовище відіграє важливу роль у професійному становленні майбутніх педагогів, допомагає їм набути впевненості у власних професійних можливостях, відображає інтереси суб'єктів освіти, адаптує студентів до реальних умов науково-педагогічної творчості й створення методичних інновацій.

Науково-методичну роботу доцільно розглядати як цілісну, систематичну, колективну, групову та індивідуальну діяльність, спрямовану на підвищення науково-теоретичного і загальнокультурного рівня педагогів, їх психолого-педагогічної підготовки і професійної майстерності. В сучасних умовах

особистісно орієнтованої освіти і виховання передбачається вирішення таких основних завдань:

- ✓ поглиблення філософсько-педагогічних знань, що сприяють розбудові й оновленню загальноосвітнього навчального закладу на основі особистісно орієнтованого підходу;
- ✓ підвищення рівня теоретичної і психолого-педагогічної підготовки педагогів, оволодіння ними державно-нормативними документами про освіту і виховання, їх особистісно орієнтовний підхід;
- ✓ систематичне вивчення, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду щодо особистісно орієнтованого навчання і виховання учнівської молоді, впровадження досягнень педагогічної науки з питань особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу;
- ✓ збагачення інноваційними, особистісно орієнтованими, навчально-виховними технологіями, активними формами й методами практичної реалізації виховних інваріантів;
- ✓ діагностування труднощів, що постають перед педагогічним колективом і кожним педагогом у процесі особистісно орієнтованого навчання та виховання;
- ✓ створення банку даних про рівень розвитку особистості педагога, його творчого потенціалу, вмінь і навичок дослідницької діяльності в умовах особистісно орієнтованого підходу;
- ✓ підвищення загального рівня професійно-педагогічної культури, надання допомоги у розвитку якостей і властивостей особистості педагога, як конкурентоспроможного фахівця;
- ✓ організацію і проведення педагогічних виставок, творчих звітів, конкурсів, бібліотечно-бібліографічних оглядів тощо;
- ✓ видання інформаційної літератури, проведення інформаційно-довідкової роботи, створення картотек, банків педагогічної інформації, підготовку та видання збірників тез, статей, науково-методичних посібників тощо;
- ✓ забезпечення постійної самоосвітньої діяльності всіх членів педагогічного колективу тощо [1].

Перебудова науково-методичної роботи в умовах особистісно орієнтованої освіти і виховання вимагає оновлення її змісту та організації.

Одним із пріоритетних завдань є розробка науково-теоретичного, методичного, практичного, змістовно-психологічного аспекту підготовки педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу.

На сучасному етапі становлення особистісно орієнтованого підходу зміст науково-методичної роботи включає загальнокультурну, науково-теоретичну,

методологічну, філософську, світоглядну, методичну, психолого-педагогічну, організаційну, управлінську підготовку педагога.

Реалізація змісту науково-методичної роботи передбачає урізноманітнення форм і методів підготовки педагогів до здійснення особистісно орієнтованого навчання й виховання. Поряд з традиційними варто використовувати інноваційні активні форми організації науково-методичної роботи.

В основу науково-методичної роботи доцільно взяти особистісно орієнтовану модель підготовки педагога, якій притаманні гнучкість, динамізм, творчість.

Організуюючи науково-методичну діяльність на основі особистісно орієнтованої моделі, необхідно керуватися системою принципів, що ставлять педагога в суб'єкт-суб'єктну позицію. Серед них:

- ✓ спрямованість на розвиток творчої особистості;
- ✓ індивідуалізація і диференціація;
- ✓ мобільність і динамічність;
- ✓ актуальність змісту науково-методичної роботи;
- ✓ тісний зв'язок її з тенденціями розвитку всієї системи виховання й навчання;
- ✓ комплексність і всебічність змісту науково-методичної роботи;
- ✓ цілісність, системність, практична спрямованість;
- ✓ вивчення результатів педагогічного досвіду та самоаналізу тощо.

Побудова науково-методичної роботи на основі особистісно орієнтованої моделі виключає фронтальність, спрямованість на велику кількість методичних заходів, планування навчання без урахування потреб педагога, відсутність оперативної методичної допомоги, нерухомість форм та методів.

Основною вимогою до організації науково-методичної роботи є створення гуманного соціокультурного середовища для самовираження, самоактуалізації, самоствердження та самореалізації кожного педагога, його повноцінного професійного розвитку й особистісного самостворення.

Гуманне соціокультурне середовище можна створити шляхом низки провідних орієнтирів:

- ✓ діагностування рівня професійної майстерності педагогічних кадрів;
- ✓ утвердження позиції кожного педагога як рівноправного учасника навчально-методичної роботи;
- ✓ урахування інтересів, запитів і практичних потреб освітян;
- ✓ забезпечення повноцінної життєтворчості особистості;
- ✓ діалогічної форми суб'єкт-суб'єктної взаємодії у педагогічному колективі;
- ✓ прояв кожним педагогом активної життєвої позиції;

- ✓ стимулювання самоосвіти і саморозвитку;
- ✓ створення ситуації успіху;
- ✓ формування позитивної «Я – концепції» педагога.

Оновлення процесу організації науково-методичної роботи призводить до модифікації її форм і методів, розробки інноваційних технологій.

Наука стає інструментом розв'язання професійно-педагогічних проблем, засобом перетворення педагогічної діяльності. Набуває розвитку інноваційна діяльність, яка поєднує практичну педагогічну діяльність педагога-новатора.

Наукова підготовка, установка на проектування нових способів отримання знань і розв'язання педагогічних проблем є основою інноваційної діяльності педагога.

У публікаціях науковців і практиків демонструються нетрадиційні форми організації науково-методичної роботи: кафедри, дослідно-експериментальні майданчики, авторські школи, фокус-групи, ініціативні групи, методичні фестивалі, аукціони педагогічних ідей, методичні ринги, дидактичні майстерні, клуби професійної майстерності, консалтингові центри тощо.

В.Сухомлинський наголошував на необхідності постійного поповнення «майстерні педагогічних засобів, яку має створити для себе кожний педагог», а методичну роботу вважав «інтелектуальним підґрунтям педагогічної майстерності».

Сучасний педагог не може ефективно розв'язувати професійні проблеми, висунуті педагогічною дійсністю, якщо він не володіє методикою наукової роботи, не має досвіду дослідницької та інноваційної діяльності і не готовий до створення науково-методичного середовища, необхідної атмосфери наукового пошуку в умовах практичної педагогічної роботи.

Поряд з науковим баченням, осмисленням і розв'язанням педагогічних проблем у практичній роботі педагога значне місце посідає методична інновація. Методичному аспекту педагогічної діяльності, науковому підходу до її здійснення, оволодінню загальними методами проектування і перетворення педагогічної дійсності має відводитися значна роль у практичній підготовці студентів.

Важливим етапом є інноваційна позиція, тобто усвідомлення майбутніми фахівцями необхідності впроваджувати особистісно орієнтовані педагогічні технології у практику школи, творчо застосовувати знання, розробляти нові методики.

Одним із засобів формування готовності впроваджувати педагогічні технології в умовах реформування освіти на засадах гуманізації є залучення студентів до науково-дослідної та пошукової роботи в наукових гуртках. Науковий гурток істотно допомагає студентам усвідомити суть технологій,

створити власні розробки, проекти, дібрати матеріал для курсових, випускних робіт. У процесі їх написання вони проводять дослідницьку роботу з проблем гуманізації навчально-виховного процесу, вивчають досвід педагогів, які працюють за новими педагогічними технологіями, використовують педагогічні інновації, орієнтовані на особистісний розвиток дитини.

Упровадження методичної системи, ознайомлення студентів із сучасними педагогічними технологіями особистісно орієнтованого напрямку дає можливість індивідуалізувати навчально-виховний процес, тобто будувати його зміст і логіку з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента. Такий підхід дає можливість майбутньому фахівцеві реалізувати себе в навчанні та науково-дослідній діяльності, підготуватися до інноваційної діяльності в умовах особистісно орієнтованої освіти.

Для реалізації змісту науково-методичної підготовки конкурентоспроможного фахівця використовуються організаційні форми, в яких зміст розкривається за допомогою методів, зокрема:

- ✓ *інтерактивних*, що стимулюють педагогів до активної діяльності в процесі професійного вдосконалення (тренінги, ділові, рольові, особистісно-рольові ігри, КВК, брейн-ринги, «мозкові штурми», «психодрами», соціограми тощо);
- ✓ *комунікативних*, що дають можливість подолати бар'єри у спілкуванні (проблемні лекції, взаємолекції, «співлекції», «самосемінари», відверті розмови, проблемні «круглі столи», діалоги, «відкриті трибуни», «години спілкування», усні журнали, вечори запитань і відповідей, презентації, творчі монологи, майстер-класи, конкурси-репортажі, експрес-інформації, дискусії та ін.);
- ✓ *творчих*, що розвивають потенціал педагога на шляху особистісного становлення та професійного самовдосконалення (конкурси творчих проектів, складання творів-роздумів, письмові оповіді, ведення щоденників психолого-педагогічних спостережень, творче їх оформлення і представлення, конкурси, виставки творчих робіт, аукціони творчих ідей, банк думок і пропозицій, творчі портрети, звіти творчих досягнень тощо).

Нововведенням у процесі підготовки конкурентоспроможного фахівця є підготовка та захист індивідуального навчально-дослідного проекту. Зміст індивідуально-дослідних і творчих завдань передбачає поліаспектний аналіз науково-педагогічної, методичної та навчальної літератури; оцінку наукових досліджень проблеми; порівняння поглядів різних авторів; добір фактів із життя учнівських та педагогічних колективів; складання таблиць, схем, планів-

конспектів; розробка структурно-логічної моделі навчально-виховного процесу в сучасному загальноосвітньому закладі.

Отже, науково-методична робота має сприяти практичній реалізації досягнень вітчизняної та світової педагогіки щодо особистісно орієнтованої освіти і виховання, інноваційних навчально-виховних технологій, перспективного педагогічного досвіду.

Особистісно орієнтована модель науково-методичної роботи розкриває творчий потенціал кожного педагога, впливає на всебічний розвиток його загальних, професійних та психолого-педагогічних здібностей. Вона передбачає пріоритет групових та індивідуальних форм науково-теоретичної і методичної підготовки, ґрунтується на вірі у творчу активність кожного педагога, розумінні та повазі до його творчої індивідуальності.

-
1. Завалевський Ю.І. Конкурентоспроможний вчитель: теорія і практика: Навчальний посібник. – Чернівці: Букрек, 2010. – С.79-102.
 2. Інноваційні форми науково-методичної роботи з педагогічними працівниками. – Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, 2011. – 88с.
 3. Климович М. Роль науково-методичного середовища педагогічного ВНЗ у професійній підготовці вчителя початкової школи //Рідна школа. – № 11 (983), 2011. – С.48-51.
 4. Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: навчальний посібник / С.Г.Кучерявий. – К.: Видавничий дім «Слово», 2014. – 440с.
 5. Тимощук Н.С. Інноваційні технології підготовки майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді //Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Випуск 25. – Житомир: ЖДУ, 2005. – С.129-132.